

KRAJINA MÔJHO DETSTVA – HAUSBERGL, DANKAČKA

Hausbergl je zvlnená krajinka severovýchodne od hradu vymedzená Palisádami a Mudroňovou ulicou.

Narodila som sa v bratislavskej pôrodnici na Hausbergli, na Zochovej ulici a vyrástla neďaleko v rodinnom dome, ktorý postavili moji starí rodičia – na Dankovského ulici, na Dankačke. Na Dankačku sa dostanete odbočkou z Palisád oproti Hodžovej škole, doprava popri bytovke v kubistickom štýle. Pár metrov je to Koreničova ulica a potom sa vetví – Dankačka je doprava. Tá pokračuje chvíľku po vrstevnici a po prudkej zatáčke stúpa nahor ku Tvarožkovej ulici.

CHARAKTERISTIKA ŠTVRTE

Územie muselo byť v pozornosti ľudí už veľmi dávno, lebo na susednej Koreničke bol pri stavebných prácach nájdený mamutí kel a na Dankačke i Koreničke občas možno vykopať keramické črepy a opalizované sklo. Ani stopy po domoch, zjavne smetisko za mestom. Za Rakúsko-Uhorska bola ľavá strana Dankačky hranicou Bratislavy, takmer v každej záhrade sa na zlomovom bode nachádzajú hraničné kamene mesta: asi meter vysoké žulové hranoly zaoblené navrchu, s vytesaným mestským znakom a nápisom PV – Pozsony Város.

Pokrútená sieť ulíc Hausbergla je miestami poprepájaná pešími uličkami umožňujúcimi prístup k domom z inej ulice na skrátenie cesty „do mesta“. Na Dankačke máme také uličky dve, hornú a dolnú.

Náš dom stavali starí rodičia, v dobe jeho kolaudácie (1936) na opačnej strane ulice začínali malokarpatské vinohrady. Posledný zvyšok bol zlikvidovaný pri výstavbe poľského konzulátu pred rokom 1968. Postupne, v prvej polovici 20. storočia, boli stavané väčšie vily dobre situovanej strednej vrstvy a malé, najviac trojpodlažné bytovky, zväčša podľa projektov kancelárie Merganc. Záhradná štvrť má romantický charakter vďaka úprave väčšiny fasád prvkami zľudovenej „geometrickej secesie“ – štvorcami, kosoštvorcami, pásmi, oblúkmi, kruhmi. Dve z viliek sú zapísané v pamiatkovom zozname – vilka maliara Votrubu na Koreničovej, ktorý si ju pomaloval motívmi rastlín, zvierat a veľkým obrazom Hanáčky akoby z habánskej keramiky. Podobne je maľovaná vila Tvarožku (Bzdúchovcov) na Tvarožkovej.

ŽIVOTNÝ ŠTÝL NA HAUSBERGLI A PRVÁ KULTÚRNA ZMENA

Vo vilkách Hausberglu žili kamaráti mojej mamy a jej brata so svojimi rodičmi. Bola to taká družná štvrť. Každý poznal každého a deti ich všetkých poriadne zdravili. Všade boli blízko. Starí rodičia mali priateľov nielen vo vilkách, ale aj v „profesorských domoch“ – v bytovke, ktorej časť má adresu Koreničova 2 a časť Dankovského 2. Jedným z nich bol aj známy profesor Jur Hronec, priateľ mojich starých rodičov.

Bránky na plote sa nezamykali – gazdinky požičali susede aj posledné vajíčko, vymieňali si semiačka, kvety a zeleninku, stará mama chovala aj kury. Decká z uličiek sme prijali do „bandy z Dankačky“. Všetky sme voľne „labzovali“ z jednej záhrady do druhej, preskakovali ploty, liezli po stromoch, hojdali sa na hojdačkách a hrali v piesku. V záhrade čísla 10 mali niekoľko čerešní, po ktorých sme lozili a oberali podľa času dozrievania, mali tam aj minibazénik, zopárkrát nám ho domovník aj napustil vodou po kolená. Veľa detských hier sme hrávali priamo

na „autoprázdnej“ ulici – skákala sa škôlka, neskôr guma, hrala vybíjaná, bedminton, chodníčky. V zime bola Dankáčka vyhradená pre sánkovanie, čo využívala polovica Hausberglu. Až Vasiľ Biľak, ktorý istý čas býval na čísle 12, siahol deťom na túto výsadu. Predchádzajúci obyvatelia vládnej vily zvládli vyjsť asi 20 m nahor od bránky do služobného auta na Tvarožkovej. On nie. Ulica občas zľadovateľa, vtedy ju vládne autá obišli. A decká sa spúšťali dolu kopcom rovno do školy, niekedy na korčuliach.

Ospalý pôvab štvrte sa začal strácať vysídlením pôvodných obyvateľov po druhej svetovej vojne. Nebola to generačná, ale kultúrna zmena. Nedostatok bytov a preskupenie politickej moci vyvrcholilo v „akcii B“, keď sa pôvodným majiteľom vyvlastnili vilky, „rozparcelovali“ na viac bytov a osídlili obyvateľmi z novej dominantnej spoločenskej triedy – proletármi, súdruhmi a papalášmi s ich rodinami. Štyri domy na Dankáčke prevzal do užívania štát, takže v parádnej vládnej vile č.14 žili rôzni povereníci, aj už menovaný Biľak. Traduje sa, že z domu č.8 odvieďli do väzenia Gustáva Husáka. Starí rodičia, mama a jej brat prišli o kopy priateľov z viliek. Naš rodinný dom nám nezobrali, bol menší, zle usporiadaný a nepekčný (bez tých secesných ozdôbok). Aby sme si však „nemysleli“, nasadili nám podnájomníka, majstra Slovenska v grécko-rímskom zápase. Našťastie to bol slušný človek.

OSOBNOSTI Z DANKAČKY

Z deciek povojnovej generácie Dankáčky sú dnes viacerí známymi osobnosťami, ktorých rada uvediem ďalších podľa historického číslovania domov:

V profesorských domoch na č.2 vyrástol úspešný architekt Ivan Masár. V rovnakom vchode žila krásna slečna, Zuza Bakošová, jej nápadník, architekt Tibor Alexy dekoroval asfalt pred domom obrovským nápisom: „Najkrajšie oči na svete, či ma už nikdy vidieť nechcete?“ Bol úspešný, vydala sa zaňho. Nápis tam svietil ešte mnoho rokov. V dome č.3 na zatáčke žila maliarka Elena Bellušová; jej známym vnukom je výtvarník Daniel Brogyányi. V tom istom dome vyrástla aj herečka Zuzka Cigánová so súrodencami. V dome oproti žili pokrokoví doktorovci Trégerovci – dlho ako jediní na ulici vlastnili auto, tatraplán. Ako prví si zaviedli plyn na kúrenie. Pri nedávnej oprave domu ako prví pristavali k rodinnému domu výťah. Zo súrodencov (Evy, Ľuby) Janka poznáme z dabingu mnohých filmov. Najväčšia vila nad Trégerovcami na č.8, rozdelená na viacero bytov, bola rodným hniezdom asi desiatich detí, najznámejšou je Eva Čárka, dlhoročná manažérka z Bibiany. Z domu č.12 vyšli Roman a Laura Vargovci, ona úspešná baletka v SND, on kameraman v televízii. Na poschodí pod nimi žili Jana a Peter Hanákovci, ktorých otec v ťažkom období po roku 1968 zamestnal Alexandra Dubčeka. Irena Kaháková zo susedného bytu sa vydala za známeho muzikanta a vydavateľa Pištu Wimmera; jej tetou bola Marie Kyselková, ktorá hrala Pyšnú princeznú, čo sme jej všetci závideli. Irenin brat dnes žije v Nemecku. Oskar a Henika Varjúovci z domovníckeho bytu sa vysťahovali do Austrálie a Poľska. Na úplne hornom konci ulice na č.14 bývali Naďa a Miťo Biľakovci, s ktorými sme sa tiež hrávali – deti nekádrujú. Hornou uličkou za nami prichádzal známy grafik Tomáš Krčméry a bratia Bzdúchovci – Vlado bol a je roky významným detským lekárom, dlhšiu dobu sa špecializuje na zriedkavé ochorenia. Z dolnej uličky zvykol zarána vytrieľiť do školy puberták v rozpuku, Juraj Kukura. V našom dome č.7 sme vyrástli dve, ja so sestrou Danicou Valkovičovou Stanekovou, známou odborníčkou na AIDS. Ja som bola 20 rokov komunálnou poslankyňou a 4 roky šéfkou ústredného orgánu štátnej správy.

Ako išla doba, pribudli nové domy a s nimi významní susedia – vyše nás architekt Christo Tursunov, spoluautor komplexu budov na Kúpeľnom ostrove v Piešťanoch (jeho sestra Dača Turzonová vyrástla za naším plotom, ale na Koreničke). Našími dolnými susedmi sú rodičia europoslankyne Janky Žitňanskej. Vo dvoch bytoch na č.12 žije rodina významného urológa Jána Brezu, zameraného najmä na transplantácie ľadvín. V bývalej vládnej vile č.14 býva v jednom z bytov herečka Zuzana Krónerová, vchod má však z Tvarožkovej.

DRUHÁ KULTÚRNA ZMENA NA HAUSBERGLI

Rok 1989 bol zlomovým aj pre Hausbergl. Moja, povojnová generácia je dnes vekovo prevládajúcou skupinou. No prichádzajú ďalší, ktorí vykupujú domy, rekonštruujú ich, a tak im dávajú nový život. Vzhľad Hausbergla sa viditeľne mení. Najčastejšie idú noví majitelia do prístavieb a nadstavieb – tí citlivejší do vstavieb podkroví. Pôvodný tvar niektorých domov pod prístavbami sotva rozoznať. Domy sa zateplujú, čo nie je priateľské voči prvkom geometrickej secesie. Nedá mi nespomenúť rekonštrukciu domu z pamiatkového zoznamu: Nový majiteľ Votrubovho skvostu na Koreničkovej tvrdo prekryl pôvodné maľby sivými panelmi a vilku tvarovo upravil, našťastie len do záhrady. Niektoré maľby zlikvidoval nenávratne, lebo ich nahradil v záujme zvýšenia štandardu bývania nevábnyimi prístavbami. Nuž, architekt – ochranár! Ale ja mám tie zničené zajace v bordúre pod strechou nafotené!

Pribúdajú garáže. Ulice sa už dávno tak zaplnili autami (cez deň cezpoľných), že mnohé z nich sú jednosmerky – dnes by Dankacka nemohla byť vyhradená pre sánkovanie, lebo by sa deti sánkovali hore kopcom.

Aj my sme sa po cca 80 rokoch od kolaudácie dali na generálnu opravu rodinného domu starých rodičov. Chceli sme zapadnúť, aby sa dom i záhrada vrátili do obdobia výstavby domu. Nie iba prostým vzhľadom, ale aj tou starobylou atmosférou. Vopred sme si nafotili desiatky domov v okolí, aby sme mohli doplniť náš dom pôvodne „chudobného“ vzhľadu o prvky geometrickej secesie. Do záhrady sme doplnili aj niekoľko koreňov viniča ako upomienku na staré bratislavské vinohrady. Obnovili sme kultivary starej maminých ruží, starého otcových ovocných stromov a ďalších pôvodných rastlín. Náš dom je stále plný našich detí i vnúcat, s ktorými si teraz môžeme užívať spomienky na krajinu môjho detstva.

Ing.arch. Jelena Hudcovská, PhD.

11.05.2021